

Over de MOS-muur

Milieubewust aankopen

Bond Beter Leefmilieu lanceerde deze zomer de vernieuwde Milieukoopwijzer website. www.milieukoopwijzer.be is verfraaid en kreeg een handige menustructuur. De koopwijzer richt zich nu tot alle grootverbruikers, met naast scholen ook aandacht voor overheden, de toeristisch-recreatieve sector, de zorgsector, de jeugdsector en het socio-cultureel volwassenenwerk.

Je vindt er nog altijd alle milieu-informatie over

- drank & dranktoestellen
- maaltijden, recepties & tussendoortjes
- papierwaren
- schoolmateriaal
- schoonmaak
- duurzaam watergebruik
- verlichting.

Volgens het vertrouwde recept geeft de Milieukoopwijzer criteria, een ranglijst van producten en een overzicht van leveranciers. Inspirerende voorbeelden van milieusparend aankopen in de praktijk en de links & literatuur zoek je vanaf nu makkelijk op in een gebruiksvriendelijk gegevensbestand.

ALTIJD RAAK!

Kijk snel op de achterflap van deze MOSTerd. Je vindt er een 3D model van het Milieukoopwijzer logo. **Uitknippen en plooiën maar!**

GROEN BESTEK

Milieusparende aankopen in de praktijk: hoe pak je het aan? Vorig jaar gaven zes scholen het goede voorbeeld én hun aankoopbeleid een groene impuls. Lees hun verhaal op www.milieukoopwijzer.be.

Er staat een nieuwe ambitieuze kandidaat in de startblokken: Gemeentelijke Basisschool De Bosrank uit Zingem. De school behaalde de eerste twee logo's van MOS en wil het derde logo in de wacht slepen. Ze gebruiken al jaren herbruikbare herbruikbare bekertjes en hebben twee drinkwater-

fonteinnetjes op de speelplaats staan. Blik en brik zijn al twee jaar taboe op school.

Dit jaar willen ze met Groen Bestek overschakelen op

100% gerecycleerd papier, gebleekt zonder chloor of chloorhoudende producten. Ze gaan op zoek naar milieusparend schoolmateriaal, zonnerekenmachines en gereconditioneerde inktpatronen. Momenteel eten dagelijks zo'n 100 kinderen warm op school. Ze gaan dan ook na of de schoolmaaltijden nog milieubewuster kunnen.

GEZOCHT!

Koopt jullie school ook milieusparende producten? Zijn jullie overgeschakeld op gerecycleerd papier of hebben jullie nieuwe spaarknoppen geïnstalleerd in de toiletten? Laat het ons weten en we zetten jullie in de kijker!

Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen vzw,
Tweeerkenstraat 47, 1000 Brussel, tel.
02/282.17.20, fax. 02/230.53.89, [via info@milieukoopwijzer.be](mailto:info@milieukoopwijzer.be)
of op www.milieukoopwijzer.be

Biofruit op school

Met de actie Biofruit op School moedigt Vredeseilanden de scholen aan om te kiezen voor biologisch geteeld fruit. Biologische landbouw is een duurzame landbouwmethode waarbij bodemvruchtbaarheid, milieu en dierenwelzijn centraal staan. Er wordt bijvoorbeeld geen gebruik gemaakt van kunstmest of pesticiden. Bij het aanbod van Biofruit op School geven we voorrang aan biologisch geteeld fruit uit de eigen regio. Op die manier beperken we het transport. Dat komt het milieu ten goede. We ondersteunen ook de biologische boeren in de regio van de school en vergroten de kansen voor bio-landbouw in de eigen streek.

Vredeseilanden zet zich in om voor heel Vlaanderen, binnen de schoolfruitprojecten van Tutti Frutti, een kwaliteitsvol aanbod van biologisch fruit te realiseren. In West-Vlaanderen, Antwerpen, Vlaams-Brabant en de streek rond Aalst bestaat er al een aanbod van biologisch fruit. Leerlingen kunnen een wekelijks fruitabonnement nemen voor een redelijke prijs (ca. 10 euro/jaar). Om het verschil tussen gangbaar fruit en biologisch fruit bij te passen, vraagt Vredeseilanden ondersteuning aan de milieudiensten van de gemeenten.

www.biofruitopschool.be
Vredeseilanden vzw, Leuven,
info@vredeseilanden.be of tel:
016 31 65 80

Biofruit op School is een actie van Vredeseilanden in samenwerking met het project Tutti Frutti, een initiatief van de LOGO's en het VIG.

vredeseilanden

Het regenwoud in je klas

Vorig schooljaar namen 100 Vlaamse scholen deel aan het educatieve project 'Jengi, haal het regenwoud naar je klas'. Met het vakoverschrijdend ICT-project richt WWF zich tot 16-18 jarigen. In klasverband gaan zij op virtuele expeditie doorheen het tropische regenwoud in Kameroen om de principes van "duurzame ontwikkeling" te leren kennen. Ze maken kennis met het werk van WWF in het gebied: het Jengiproject. Maar ze koppelen ook telkens terug naar de situatie in de eigen achtertuin.

Ook dit schooljaar kunnen scholen opnieuw deelnemen aan de campagne. Nieuw is dat de site nu ook volledig in het Frans beschikbaar is en dat voor het BSO aangepaste werkvormen worden ontwikkeld.

UITGEWERKTE THEMA'S

Biodiversiteit: We besteden aandacht aan het beheer van nationale parken in ZO-Kameroen, de diersoorten die er voorkomen, de problemen met

stropers, houtkap...

Bosexploitatie: Bosexploitatie hoeft niet noodzakelijk negatief te zijn: het kan ook op een duurzame manier. Een goed voorbeeld daarvan is FSC: maar wat betekent dit label? En kunnen we zelf ook ons steentje bijdragen om de tropische wouden te beschermen?

Baka en Bantoe: In het Jengigebied bestaat de traditionele bevolking uit Bantoes en Baka pygmeeën. Terwijl de Bantoes eerder van de landbouw leven zijn de Baka's semi-nomadisch. We nemen hun levenswijze onder de loep.

Landbouw en economie: De bevolking doet aan traditionele landbouw in het regenwoud: ze telen bananen, maniok, maïs... voor eigen gebruik maar ook cacao en koffie voor de wereldmarkt. Onderzoek van de verschillende labels (bio, fair trade...) die we in de winkelrekken vinden.

Toerisme: De regio heeft de bezoeker heel wat natuurpracht te bieden. Op welke manier kan ecotoerisme aan de lokale bevolking een alternatief bieden? Wat zijn de mogelijkheden en beperkingen ervan?

De campagne gaat van start op 9 oktober en loopt tot 8 december 2006.

Campagne-website: www.wwf.be/Jengi. Meer informatie: regenwoud@wwf.be of 02 340 09 71 Het project werd ontwikkeld dankzij de financiële steun van de Vlaamse overheid en wordt verder gefinancierd door de Nationale Loterij.

Beken kleur

MOS heeft heel wat raakvlakken met het thema wereldburgerschap. Wereldburgerschap? We eten Turkse pita, we dansen op Argentijnse tango, onze T-shirts zijn in China gemaakt, we verruimen onze horizon met verre reizen. Maar komen we zo echt met elkaar in contact? Zijn we nu echte wereldburgers? Volgens Kleur Bekennen gaat wereldburgerschap verder dan dat. Een wereldburger leeft op een bewuste manier in de mondiale samenleving. Een wereldburger staat niet alleen stil bij gebeurtenis-

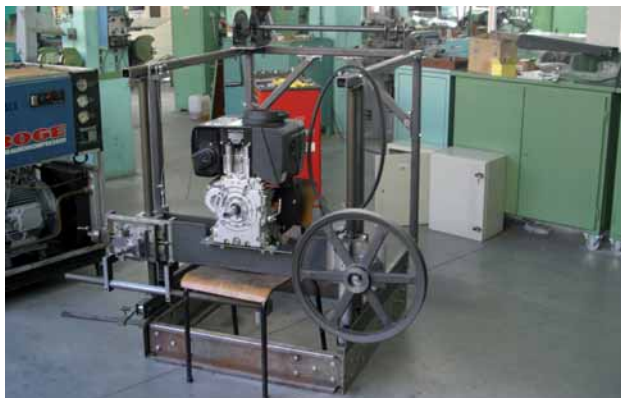

sen in zijn eigen dagelijkse leven, maar ook bij zaken die zich verder afspelen. Wereldburger word je niet op één dag. Een wereldburger beschikt over bepaalde vaardigheden en waarden. En het vraagt wel wat tijd om die te verwerven.

Kleur Bekennen zet leerkrachten aan om zoveel mogelijk onderwerpen vanuit een mondiale invalshoek te benaderen. De vakgebonden én de vakoverschrijdende eindtermen zijn goede aanknopingspunten. Procesmatig werken is de boodschap. Geen eenmalige activiteiten dus, maar op lange termijn en stap voor stap werken, zodat wereldburgerschap een vaste plaats krijgt binnen de schoolcultuur.

VTI OOSTENDE

Heel wat scholen gingen het voorbije schooljaar met wereldburgerschap aan de slag. Zo ook het Vrij Technisch Instituut in Oostende. Zij hebben vele raakvlakken ontdekt tussen MOS en wereldburgerschap. Ze besluiten daarom om met het thema duurzame ontwikkeling aan de slag te gaan. Het centrale thema voor hun project wordt: "VerdraaiDe Wereld". Drie leerlingen maken voor hun GIP, de geïntegreerde proef waarmee ze afstuderen, een boomzaagmachine. Niet zomaar een werkstuk, want de machine wordt naar Congo verscheept om er dienst te doen in Moliba, een groep van zeven dorpen in het tropische woud. De boomzaagmachine is maar één van de vele acties die de school uitwerkt in het kader van het project.

De school organiseert o.a. ook:

GAMBIAncE: een inleefreis en uitwisseling met Gambia, meeleeftdagen, een tentoonstelling voor de hele school en een theatervoorstelling over de millenniumdoelstellingen.

Serve-Rock: een rockconcert ten voordele van Moliba en Gambia, uitgewerkt door de leerlingen van de 3e graad.

Zwerfer: een zwerfvuilproject dat de leerlingen van de eerste graad uitwerken.

De inbreng van de leerlingen in het project is groot. Zij nemen niet enkel met veel enthousiasme deel aan de activiteiten, maar staan ook in voor de voor-

bereidingen, de uitwerking en de evaluatie.

ONDERSTEUNING

Wil je met jouw school meewerken aan een actief wereldburgerschap? Dan kun je bij Kleur Bekennen terecht voor volgende ondersteuning.

- Kleur Bekennen geeft advies op maat van jouw school.
- Je kunt gratis lesmateriaal ontlenen in de provinciale documentatiecentra van Kleur Bekennen. De databank met lesmaterialen vind je op www.kleurbekennen.be
- Op www.kleurbekennen.be kun je via de zoekrobot ook tal van workshops, informatieve spelen, tentoonstellingen... ontdekken.
- Kleur Bekennen werkt jaarlijks een vormingsaanbod uit voor leerkrachten en is bereid om samen met je school een pedagogische studiedag uit te werken.
- Scholen die een goed project op poten zetten, kunnen bovendien rekenen op financiële ondersteuning.

Wil je school binnen de MOS-werking verbanden leggen met het thema wereldburgerschap? Contacteer dan snel de provinciale promotor van Kleur Bekennen die je met plezier op weg helpt. Of neem alvast een kijkje op www.kleurbekennen.be

Contactgegevens Kleur Bekennen

Vlaams-Brabant: PEC - Provincieplein 1 - 3010 Leuven. Tel. 016 26 73 49.
kleurbekennen@vl-brabant.be

Brussels Gewest: VGC - Technologiestraat 1 - 1082 Sint-Agatha Berchem. Tel. 02 482 05 17. kleurbekennen@vgc.be

Oost-Vlaanderen: Wereldcentrum - Voldersstraat 1 - 9000 Gent. Tel. 09 233 75 46.
kleurbekennen@wereldcentrum.be

West-Vlaanderen: PNZC - H.Verrieststraat 22 - 8800 Roeselare. Tel. 051 26 50 51.
kleurbekennen@west-vlaanderen.be

Limburg: Provinciehuis - Universiteitslaan 1 - 3500 Hasselt. Tel. 011 23 82 45.
kleurbekennen@limburg.be

Antwerpen: DOS - K. Elisabethlei 22 - 2018 Antwerpen. Tel. 03 240 56 53.
kleurbekennen@provant.be

Kleur Bekennen is een gemeenschappelijk programma van de federale Minister van

ontwikkelingssamenwerking, de Belgische Technische Coöperatie, de Vlaamse Provinciebesturen en de Vlaamse Gemeenschapscommissie.

Natuurpunt Educatie

WATERKOFFER, BOSRUGZAK, WEIDEVOGELKOFFER

Bij Natuurpunt Educatie kun je een koffer reserveren. Je moet zelf de koffer ophalen en terugbrengen bij Natuurpunt Educatie in Turnhout. Je kunt ook vragen naar een educatieve medewerker die mee op stap gaat met de koffer.

Met de **waterkoffer** kun je op ontdekking in en

rond het water. Welke diertjes leven er? Is het water helder of troebel? Hoe is het gesteld met het zuurstofgehalte? Welke planten vinden we terug aan de waterkant? Voor leerkrachten is er een handige map om de lessen voor te bereiden. Er is zowel aandacht voor theorie als voor praktijk. In de map zitten leerlingenblaadjes. Voor het veldwerk zijn er handige fiches met doeopdrachten. Educatief materiaal zoals loeppotjes, schepnetjes, determinatietabellen en teststrips, zorgen ervoor dat het veldwerk boeiend en leerrijk is. De koffer kun je zowel in het lager als in het middelbaar onderwijs gebruiken. Met de **bosrugzak** op ontdekking in het bos! Leuke opdrachten leren je meer over het leven in het bos. Je kunt aan de slag met een boomhoogtemeter, loeppotjes, schopjes en een zeef. Een insectenzuigpotje zorgt ervoor dat ook de kleinste kriebelbeestjes niet aan je blik ontsnappen. Een determinatietabel helpt je dan om de diertjes te herkennen. Voor de begeleiders is er een beknopte handleiding en er zijn handige fiches met theorie en praktijkopdrachten.

Als je meer wilt leren over de planten en dieren die je in een weide kunt vinden, moet je op stap met de **weidevogelkoffer**. Niet enkel vogels komen aan bod, je leert over weidebloemen, hommels, de mol en andere diertjes. In de koffer zit ook het leerrijke Gruttogezelschapsspel. Voor leerkrachten is er een uitgebreide lesmap met nuttige informatie en in

de map zitten werkblaadjes voor de leerlingen. Voor meer informatie over de educatieve koffers of reservatie kun je terecht bij Natuurpunt Educatie, Lotte Struyf, lotte.struyf@natuurpunt.be of 014 47 29 55. Graatakker 11, 2300 Turnhout. www.natuureducatie.be

MUSEUM

Educatieve natuurtuin

Midden in het hartje van Turnhout vind je, verbonden aan het Natuurpunt Museum, een educatieve natuurtuin. De tuin heeft alle kenmerken van een historische stadstuin, maar combineert ruimte voor plant en dier met de wensen van de mens. Verschillende educatieve zones belichten de diversiteit van de natuur: een hooiland, haag, vijver, insectenkruidenboek, composthoek...

De educatieve natuurtuin laat zien hoe je op een eenvoudige maar creatieve manier een tuin veel aantrekkelijker kunt maken voor plant en dier. Natuurpunt Educatie richt cursussen in over o.a. natuur in de tuin. Praktijklessen vinden plaats in de educatieve natuurtuin en geven geïnteresseerden belangrijke tips voor een natuurvriendelijke tuin.

De tips voor een natuurvriendelijke tuin zijn daarboven in de tentoonstellingen van het Natuurpunt Museum verder uitgewerkt. Gidsbeurten voor zowel de tuin als de tentoonstelling bedragen €35 (volwassenen) en €25 (kinderen). Inkom zonder gids is gratis. Je kunt de educatieve natuurtuin bezoeken van dinsdag tot en met zaterdag van 9u tot 17u, Graatakker 11 in Turnhout.

Een gids kun je boeken op 014 47 29 55.

Informatie: Lotte Struyf, museum@natuurpunt.be

BEESTENTOREN

Wat is een 'beestentoren'? Ben je benieuwd en wil je er misschien zelf één bouwen in je eigen tuin of in je school? Kom eens een kijkje nemen in de educatieve natuurtuin van Natuurpunt Educatie in Turnhout. Een handleiding om de beestentoren zelf te bouwen vind je op <http://www.natuurpunt.be/download/activiteitcontent/ac30beestentoren.pdf>.

De beestentoren geeft leefruimte aan minder populaire, maar voor het biologische evenwicht

belangrijke insecten zoals solitaire bijen en wespen, lieveheersbeestjes, gaasvliegen... In de toren kunnen niet alleen insecten, maar ook vogels en kleine zoogdieren zoals de egel een schuil- en nestplaats vinden. De inheemse bloemen in de omgeving van de toren trekken op hun beurt de insecten aan.

EXPO 'LEVEND HOUT'

We laten het verband zien tussen hout enerzijds en verschillende planten en dieren anderzijds. Dat gebeurt o.a. aan de hand van prachtige foto's, heldere tekstpanelen, microscopen, spelletjes en een kijkwand. Er is aandacht voor vogels, paddenstoelen, ongewervelden, mossen, zoogdieren, amfibieën en reptielen. We belichten het probleem van de tropische regenwouden aan de hand van het Natuurpunt-project in Sumatra. Voor de kleuters is er een apart speel- en kleurhoekje voorzien. Striptekeningen van de plant- en diersoorten bieden in de expo een instap in de echte wereld van het hout. We staan ook stil bij de kleurdiversiteit in de natuur. Je komt op een plezierige manier meer te weten over zaken als camouflage, fotosynthese en de kleur van vogelpennen, paddenstoelen en vlinders.

De expo 'Levend Hout' loopt nog tot december 2007 en is gratis te bezoeken van dinsdag tot en met zaterdag van 9 tot 12 uur en van 14 tot 17 uur.

Locatie: Natuurpunt Museum, Graatakker 11, Turnhout. Meer informatie en reservatie gidsen: www.natuurpunt.be -> museum; museum@natuurpunt.be; 014 47 29 55.

Bio met klasse

Hoe teel je appels zonder pesticiden? Proef je een verschil tussen bio-yoghurt en andere yoghurt? Hoe maak je guacamole en biolimonade? In 'Bio met klasse' leren jongeren tussen 12 en 18 jaar interessante feiten en de basisprincipes van biolandbouw en voeding.

Speelse activiteiten, zoals proeverijen en een schakelspel over landbouw en natuur, worden aangevuld met onderzoek en gespreksmethodieken over de bioboerderij, dierenwelzijn, bioyoghurt...

Het lesmateriaal en de ondersteunende website zijn leuk voor leerkrachten én leerlingen. Alle Vlaamse ASO-scholen ontvingen in september één gratis lespakket. Andere scholen kunnen een pakket aanvragen bij Velt (Vereniging voor Ecologische Leef- en Teeltwijze) of downloaden via www.biometklasse.be.

Eerlijke handel

Naast een gevulde brooddoos, cursusblokken, pennen en andere schoolbenodigdheden, vind je in de wereldwinkel ook een educatief aanbod voor jullie school. Een samenwerking tussen Oxfam-Wereldwinkels en een school kan uitzonderlijke gevolgen hebben: vuilnisbakken dragen ons logo, tuinhuisjes verrijzen op de speelplaats waar leerlingen hun eerlijke lekkernijen (ver)kopen, leerkrachten die hun baard scheeren... en dat alles voor eerlijke handel.

Vele scholen gebruiken Oxfam Fairtrade producten in de leraarskamer, in de refter, op schoolfeesten of op andere activiteiten. Onze sappen, koffie en snoeprepen vinden hun weg naar de school. Maar Oxfam-Wereldwinkels is meer dan verkoop van eerlijke producten. De verkoop is een middel om onze boodschap uit te dragen: een eis voor een rechtvaardige wereldhandel.

Zowel voor het basis- als het secundair onderwijs hebben we een ruim aanbod aan educatief materiaal. Materiaal waar de leerkracht zelf mee aan de slag kan. Een overzicht hiervan vind je op www.oww.be in de rubriek campagnes > infomateriaal.

Vele scholen brengen ook jaarlijks een bezoek aan de wereldwinkel in hun gemeente.

Op 72 plaatsen zijn er ook wereldwinkels op school. Die winkels halen via de verkoop van onze producten, via acties en vormingsmomenten het Zuiden binnen de schoolmuren.

Samen met Vlajo (Vlaamse Jonge Ondernemingen) en Fair Trade Organisatie werken we mee met het Jieha!project. Jieha! staat voor: Jong initiatief voor eerlijke handel. (Vlajo, 016 29 84 01, info@vlajo.org, www.vlajo.org) In het najaar organiseren we jongerenontmoetingsdagen. Enthousiaste jongeren met een hart voor eerlijke handel krijgen er het woord. Die ontmoetingen zijn vooral interessant voor nieuwe jonge vrijwilligers, maar ook voor scholieren. We nodigen dan ook expliciet wereldwinkeliers op school uit.

Gelijktijdig met Provinciaal Kabaal plannen we telkens een lerarendag. Zelfde tijd, zelfde plaats, maar met een andere invulling. Een ideaal programma voor leerkrachten die graag met een wereldwinkel op school aan de slag willen. Ze vinden telkens plaats op zaterdag van 14 tot 18 uur:

- 21 oktober 2006 in Leuven: Maria-Theresiacollege, Sint-Michielsstraat 6
- 28 oktober 2006 in Gent: Nationaal Secretariaat, Ververijstraat 17
- 18 november 2006 in Kortrijk: Muziekcentrum, Conservatoriumplein 1

(G)een vuiltje aan de lucht

Een lekker frisse, gezonde klas. Netjes opgeruimd. Geen stof. Een mooi plaatje natuurlijk, maar klopt het wel met de realiteit?

In veel klassen is de kwaliteit van het binnenmilieu eerder matig tot slecht.

Benauwde, warme en stoffige lokalen, beslagen ramen, onaangename geuren.

Het schoolgebouw kan oud en niet aangepast zijn. Maar de mentaliteit van directie, leerkrachten en leerlingen speelt een belangrijke rol. Door eenvoudige en vaak goedkope acties kan de kwaliteit van het binnenmilieu van de klas er sterk op vooruit gaan.

Op een concrete, haalbare en projectmatige manier willen de Medisch Milieukundigen (MMK's) bij het LOkaal GezondheidsOverleg (LOGO) in samenwerking met Afdeling Toezicht Volksgezondheid aan basisscholen ondersteuning geven.

(G)een vuiltje aan de lucht is de slogan van een poster en folder. De poster kun je ophangen op school. In bijhorende folder vind je vijf concrete tips die je klas en school

gezonder kunnen maken:

- zuurstof binnen, viezigheid buiten
- beestjes horen buiten
- afgestoft staat netjes
- gezond aan de slag
- iedereen doet mee

Op www.lekkerfris.be kun je uitgebreid nalezen hoe je kunt werken aan een gezond binnenmilieu in je school en in je klas.

Tijdens het schooljaar 2006-2007 loopt in 15 scholen in Vlaanderen ook het proefproject "Lekker fris". Het proefproject bestaat uit een educatief pakket, een liedje, een CO₂-meter en een computerprogramma om de ventilatiecapaciteit te berekenen.

Op de website kun je de ervaringen van de proefscholen lezen. Geef je via de website op als geïnteresseerde school om je klas lekker fris te maken. Als we het project op Vlaams niveau brengen, kan je school mee instappen.

Meer informatie www.lekkerfris.be of stel een vraag via onderwijs@mmk.be.

Werken aan gezondheid op school: meer dan educatie?

Het gaat goed met de meeste kinderen en jongeren in Vlaanderen. Toch vertonen ze alsmaar meer ongezond gedrag: ze eten ongezond, bewegen onvoldoende, voelen zich ongelukkig, roken, drinken veel alcohol, worden gepest en vrijen onveilig.

1000 EURO SUBSIDIE VOOR SCHOLEN MET DUURZAME GEZONDHEIDSACTIE

Hoe stimuleren of behouden we gezonde leefgewoontes? Hoe realiseren we gedragsverandering? Vanaf 1 september 2007 worden scholen verondersteld een gezondheidsbeleid te hebben. Wat houdt dat precies in? Hoe begin je eraan en vooral, op welke manier boek je duurzame resultaten bij de leerlingen?

GEZONDHEID IS IN

De school doet heel veel i.v.m. gezondheid. In de lessen wereldoriëntatie, L.O., Nederlands, godsdienst of zedenleer komen gezondheidsthema's aan bod. De school organiseert themadagen en projectweken. Ze neemt de schoolmaaltijden onder de loep, er is een rookverbod. De school organiseert naschoolse sportactiviteiten en in het schoolreglement zijn procedures voorzien voor druggebruik.

Maar soms haalt de school niet het gewenste effect of de verwachte winst uit haar werking. Een tekort aan draagvlak binnen de school?

Onvoldoende afstemming op de reële behoeften?

Een gebrek aan structurele verankering en continuïteit in de werking? *Vooraf het gebrek aan een ondersteunend beleidskader en aan een synchrone werking binnen de verschillende componenten van de schoolorganisatie liggen aan de basis van de beperkte resultaten.*

De overheid ondersteunt een effectieve gezondheidswerking op school. Van de scholen verwacht de onderwijsminister dat ze een gezondheidsbeleid hebben. Ter ondersteuning lanceert de VLOR (Vlaamse Onderwijsraad) de actie '100.000 Euro voor 100 scholen': 100 scholen met een degelijk gezondheidsproject kunnen een prijs winnen. De gezondheidscoördinator zorgt in de VLOR-commissie gezondheidsbevordering voor de afstemming tussen onderwijs- en gezondheidspartners. Daarnaast is er ook het Dynamo2-projectenfonds. Scholen kunnen er subsidies voor o. a. gezondheidsprojecten aanvragen.

De overheid voert al lang een beleid van preventieve gezondheidszorg voor scholen. Het Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie (VIG), de Vereniging voor Alcohol en andere Drugproblemen (VAD) en Sensoa ontwikkelen methodieken, maken educatieve pakketten, zetten projecten op en voorzien vormingen en advies voor onderwijzers.

Het VIG zet samen met de 26 LOGO's (Lokaal gezondheidsoverleg) voor het onderwijs landelijke projecten op i.v.m. gezonde voeding: bv. Tutti Frutti: schoolfruitprojecten en tabakspreventie (wedstrijd rookvrije klassen). De koepelorganisaties van de onderwijsnetten ontwikkelen methodieken en verzorgen de begeleiding van scholen i.v.m. gezondheid. De CLB's (Centra voor Leerlingenbegeleiding) hebben een ondersteunend aanbod voor scholen wat betreft preventieve gezondheidszorg.

De mutualiteiten bieden verscheidene projecten en pakketten aan. De Koning Boudewijnstichting doet een projectoproep naar gezondheidsprojecten i.v.m. schoolcatering. Ook het Belgisch Olympisch Comité en Bloso hebben gezondheidsacties. De Stichting Vlaamse Schoolsport, het VIG en het Nutrition Information Centre ondersteunen scholen bij de ontwikkeling van een geïntegreerd voedings- en beweegbeleid (Fitte School).

De milieusector heeft aandacht voor gezondheid: bv. biofruit op school van Vredeseilanden. (zie p. 38) Ook commerciële organisaties en bedrijven zijn aanwezig met een aanbod van educatieve materialen voor scholen. Maar soms vertroebelen publicitaire boodschappen het educatieve opzet.

GEZONDHEIDSBEVORDERING

Gezondheidseducatie is noodzakelijk. Maar het is onvoldoende. Kennis alleen doet je niet kiezen voor een gezonde leefstijl. Weten dat roken dodelijk is (kennis), kunnen omgaan met sociale druk

om te roken (vaardigheden) en een negatieve houding ten aanzien van roken (attitudes), is nog geen garantie om niet te roken. Daarvoor moet er meer gebeuren.

De voorbije decennia heeft de gezondheidsbevordering opgang gemaakt. Uitgangspunt?

Gezondheidsbevordering koppelt de gedragsgerichte zienswijze aan verscheidene actieterreinen.

Gezondheidsbevordering heeft niet enkel oog voor educatie maar wil ook aandacht besteden aan de omgeving en het beleid. Bedoeling is te komen tot structurele veranderingen. Gezonde keuzes meer voor de hand liggend maken, dat is de centrale strategie.

Voor het onderwijs betekent dat: om effectief te zijn, moet gezondheidseducatie in de klas ondersteund worden door een gezondheidsbeleid op schoolniveau met aandacht voor een curriculumopbouw, sensibiliserende schoolactiviteiten, een werende schoolomgeving en regulerende afspraken.

GEÏNTEGREERD SCHOOLBELEID

Een efficiënte gezondheidswerking vereist een geïntegreerd schoolbeleid waarvan de werking zich op klas-, school- en omgevingsniveau situeert.

- In de klas staat de gezondheidseducatie centraal. De gezondheidsthema's komen aan bod in verschillende lessen. De school kan het thema ook vakoverschrijdend, vakoverstijgend of via projectwerking aanpakken.
- Op schoolniveau gaat de aandacht naar de organisatie van de educatie doorheen de leerjaren, schoolactiviteiten, de uitbouw van een gezonde omgeving en afspraken maken.
- Een school staat niet op zich. Ze is ingeplant in een fysieke omgeving en is verbonden met externe partners en organisaties.

Schoolomgeving betekent: de verschillende milieus en invloedssferen waarmee de school verbonden is (het thuismilieu, de vrijetijdsbesteding, de media ...)

Werk procesmatig

- 1) Bepaal de beginsituatie en de mogelijkheden van de school.
- 2) Wat zijn de behoeften van de school?
- 3) Bepaal prioriteiten voor acties op school.
- 4) Stel een actieplan op.
- 5) Voer de actie uit.
- 6) Evalueer.

Een gezondheidsbeleid veronderstelt een doorgedreven samenhang binnen en tussen de verschillende niveaus. De gezondheidsboodschappen die in de les biologie over de evenwichtige samenstel-

ling van een maaltijd gegeven worden, mogen bv. niet verschillen van de voedingsboodschappen in de les L.O. Er moet een afstemming zijn binnen de school van de leerboodschappen in bv. gezondheidseducatie en milieueducatie. De gezondheidseducatie over voeding moet dan weer haar vertaling vinden in het aanbod van maaltijden en tussendoortjes op school en de afspraken i.v.m. snoepen op school.

Breed draagvlak

- 1) Informeer schoolteam, leerlingen en ouders regelmatig.
- 2) Zorg binnen het schoolteam voor een coördinator en werkgroep.
- 3) Voorzie communicatie- en participatiekanalen naar het volledige schoolteam, alle leerlingen en ouders.
- 4) Spreek externe partners (zoals het CLB, het LOGO ...) aan voor ondersteuning en begeleiding.

Gedurende schooljaar 1 de organisatie van de voedingseducatie aanpakken, tijdens schooljaar 2 het drankaanbod op school bekijken en in schooljaar 3 de ouders hierover sensibiliseren, gaat niet op. Het is veel doeltreffender om alle niveaus in onderlinge samenhang tegelijk (maar meer geleidelijk) uit te bouwen.

Iedereen doet mee

De teamgeest op school, de participatiecultuur, het waardepatroon van de ouders en het engagement van schoolnabije diensten en externe partners zijn minstens even belangrijk voor een effectief gezondheidsbeleid als de concrete uitwerking van lessen en acties in de school. Permanente samenwerking met het team, de leerlingen, de ouders, het CLB... is dus nodig.

Meer informatie over gezondheidsprojecten en gezondheidsbeleid op school vind je op: www.gezondeschool.be. De portaalsite bundelt de informatie, handleiding en instrumenten voor het opzetten van een gezondheidsbeleid op school, methodieken, projecten en materialen voor de klas- en schoolwerking over specifieke gezondheidsthema's. Je vindt er de databank Invent met een inventaris van alle educatieve materialen voor het basis- en secundair onderwijs in Vlaanderen (over thema's als: voeding, tabak, seksuele gezondheid, alcohol enz.), praktische informatie over projecten als Tutti Frutti, Fitte School, de actieve voedingsdriehoek... Voor meer informatie of advies kun je ook contact opnemen met het Lokaal Gezondheidsoverleg

(LOGO) in je regio. Om te weten tot welke LOGO-regio je behoort, kun je terecht op www.vig.be > lokale gemeenschappen > LOGO's.

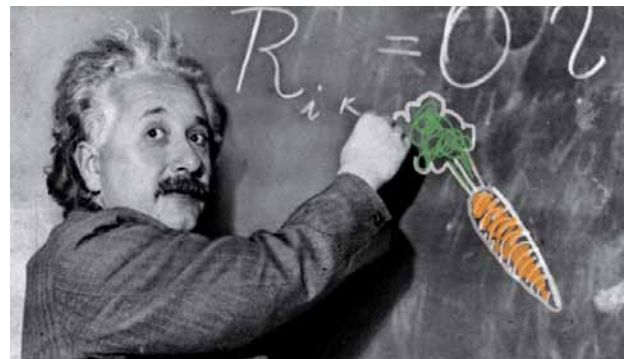
Via <http://nme.milieuinformatie.be> vind je educatieve materialen met betrekking tot gezondheid en milieu.

Olaf Moens, coördinator onderwijs, VIG vzw

Veggie op school?

"Niets kan onze gezondheid en het voortbestaan van het leven op aarde zoveel helpen als de evolutie naar een vegetarische levenswijze."

- Albert Einstein -

Einstein was geen milieuspecialist maar had wel een IQ om met twee woorden aan te spreken.

Worden alleen superslimmeriken veggies?

Of worden veggies superslim?

Hitler at ook vegetarisch: nee dus?

Wanneer je raakt aan eetgedrag, kom je oncomfortabel dichtbij. Niemand laat zich zo maar op zijn voedingsgewoonten aanspreken. Mensen hebben dan ook zéér goede redenen nodig om op dat vlak te veranderen.

VLEES IS ZO LEKKER, VLEES IS ZO NODIG!

Het eerste is een persoonlijke zaak. Maar het tweede is pertinent onjuist. De mens kan vlees, vis en zuivel gebruiken om aan een aantal noodzakelijke voedingselementen te komen maar kan die ook halen uit andere voedingsmiddelen. Een evenwichtig vegetarisch voedingspatroon is om vele redenen gezonder. Dat vlees nodig is, blijft echter een hardnekkige mythe.

Wetenschappelijke gegevens wijzen op een positief verband tussen een vegetarisch voedingspatroon en een lager risico op verschillende chronische degeneratieve ziektes en aandoeningen, inclusief zwaarlijvigheid, hart en vaatziekten, hypertensie, suikerziekte en sommige kankers. Als je het gangbare Westerse voedingspatroon verlaat, mag je dit uiteraard niet vervangen door alle dagen friet met

mayonaise! Misschien verander je wel in een Amerikaan!

ETHISCH?

Op de website van EVA (Ethisch Vegetarisch Alternatief) vind je volgende geargumenteerde bewering: "Over het algemeen is de productie van vlees meer milieubelastend dan de productie van plantaardige producten.

Veeteelt vraagt veel grond, water en energie, en draagt in belangrijke mate bij tot ontbossing, bodemerosie, klimaatwijzigingen door het broeikas-effect, vermesting, verzuring, watervervuiling en het verlies aan biodiversiteit."

We gebruiken ongeveer 76% van alle landbouwgrond op onze planeet om de dieren te voeden die instaan voor ons dagelijks eten. Ondertussen zijn 800 miljoen mensen (onder wie 200 miljoen kinderen) ondervoed. Elk jaar sterven 6 miljoen kinderen.

In de meeste gevallen is veeteelt dus een inefficiënte manier om mensen te voeden, vooral wanneer het gaat om de productie van vlees en eieren.

Als mensen uit de rijke landen meer plantaardig voedsel zouden eten, zou een aanzienlijke hoeveelheid graangewassen ter beschikking komen voor (directe) menselijke consumptie, zonder de draagkracht van de aarde te ondermijnen. Simplistisch gesteld kunnen we zeggen dat we het eten dat we aan onze veestapel geven beter zelf direct kunnen opeten. Het mestprobleem is dan ook meteen opgelost en we vermijden heel wat dierenleed.

VIS DAN MAAR?

Vis is niet altijd een ecologisch verantwoord alternatief. Niet alle vissoorten kunnen op een duurzame wijze ons bord bereiken.

Consumenteninformatie over wat op ecologisch gebied nog te verantwoorden is, vind je in de "Goede visgids" (zie kader).

HOE HEET DAT NU?

Een *vegetariër* eet geen dieren (dus geen vlees, gevogelte, vis, schelpdieren...ook geen vleesbouillon of visolie). Eet je ook geen zuivel, gebruik je

Eten en drinken bepaalt voor 30% hoeveel ruimte jij nodig hebt op de wereld!

Voor 1 ton vegetarisch voedsel heb je zo'n 0,78 hectare nodig, tegen 2,1 hectare voor 1 ton vlees, vis, melk, kaas of eieren. (opm. biologische landbouw heeft een ecologische voetafdruk die 20 % kleiner is dan die van de gangbare landbouw!)

totaal geen dierlijke producten en ben je tegen dieren in gevangenschap, dan mag je jezelf *veganiër* noemen. Eet je geen vlees maar wel vis en schelpdieren, dan ben je *vleesverlater*. *Macrobioten* hangen een bepaalde voedingsleer aan die vooral volle granen en peulvruchten vooropstelt maar ook in bepaalde mate vis en vlees toelaat.

OP SCHOOL

Gezonde voeding krijgt in het onderwijs een prominente plaats. Ecologische aspecten van ons voedingspatroon krijgen meestal minder aandacht. Kunnen we het gezondheidsaspect wel loskoppelen van het ecologische? In Einsteins uitspraak staan beide alvast op hetzelfde niveau. Milieu en gezondheid zijn zeer sterk verbonden en inzake voeding is dat niet anders. (Zie ook het artikel "Werken aan gezondheid op school: meer dan educatie?" p. 43)

Kris van Ingelghem, NMe-link Brussel/GREEN Belgium

De website van EVA (www.vegetarisme.be) biedt informatie over o.a. vegetarisme en gezondheid en duurzaamheid. EVA geeft ook vormingen in scholen.

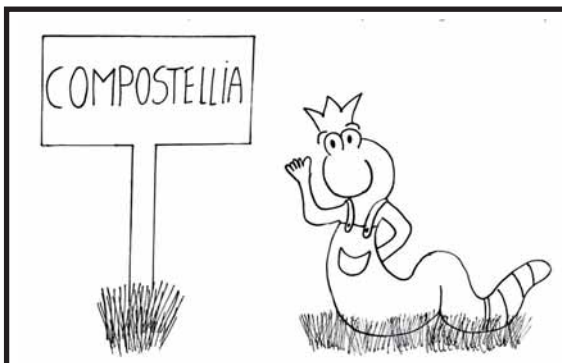
Stichting Noordzee verzorgt de website www.goedevis.nl : hier vind je uitgebreide informatie over vis en duurzaamheid. Er is ook een boek: 'De goede Visgids. Vis eten met goed geweten'.

Bij Velt (Vereniging voor Ecologische Leef- en Teeltwijze) vind je het Handboek Ecologische voeding: hierin vind je naast voedingsleer en informatie over ecologische aspecten een ecologisch kookboek waarin ook vlees en vis aan bod komen. Velt biedt ook lespakketten over bio. (zie p.38)

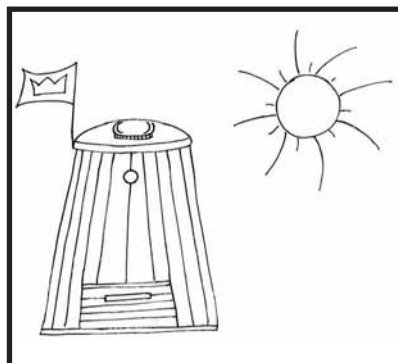
Op www.voedselvoetafdruk.nl vind je informatie over de impact van je eetpatroon op je ecologische voetafdruk.

De koning van Compostella heeft honger

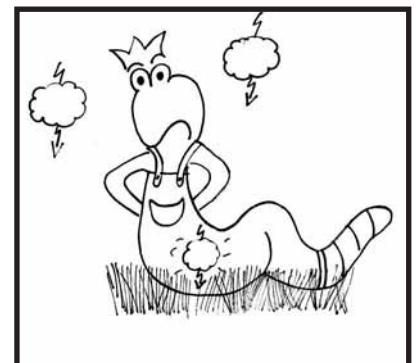
een strip van An van de Ginste, de KLIMOP, Oostkamp

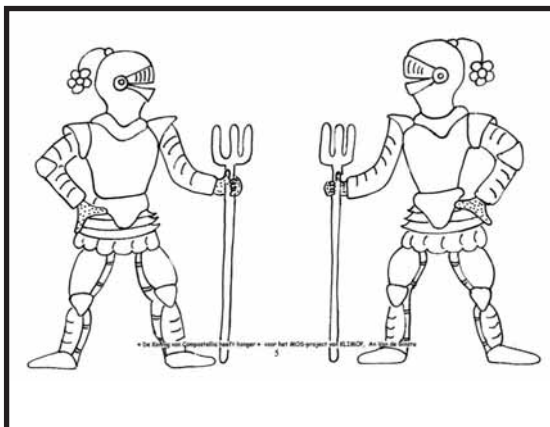
In het land Compostellia woont koning Jerom, de compostworm.

Hij woont er in een donkere ton, want hij houdt niet van de zon.

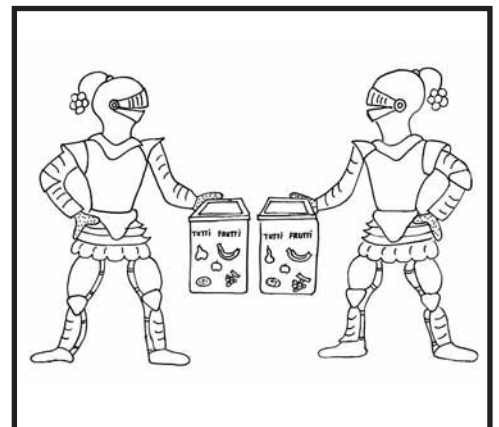
Hij is nogal lui, en als hij honger heeft, is hij in een slechte bui.

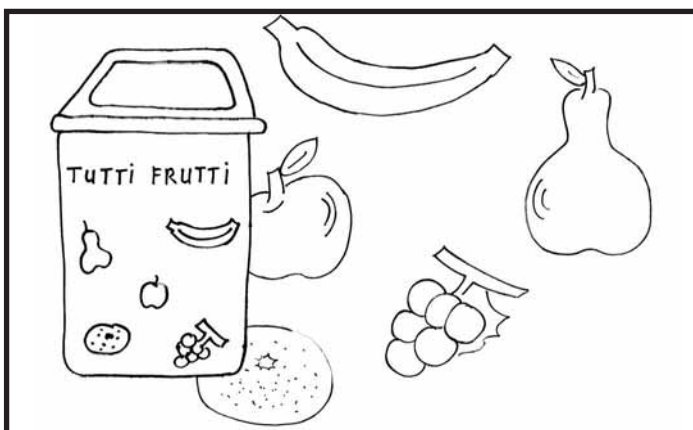
Dan roept hij zijn groene ridders heel luid, "ga op pad en kom terug met een grote buit".

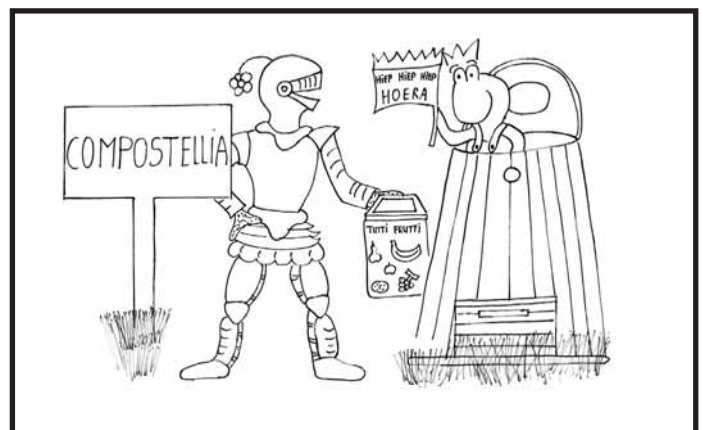
Jerom is dol op afval. Bah nee, geen koek, fles, geen papier en al.

Met de tutti-frutti bak in de hand reizen de groene ridders door het klassenland.

Gooi de restjes appel, banaan, druif, peer of mandarijn in de tutti-frutti bak en Koning worm vindt het heel fijn.

Groene ridders reizen dan terug naar Compostellia waar de koning hen opwacht met een hiep hiep hoera!